

ЕНЦИКЛОПЕДІЯ ДЛЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ТА МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ НА КНИГОВИДАВНИЧОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Вишневська Галина Богданівна

кандидат філологічних наук, ст. викладач

Семенець Аріадна Миколаївна

студентка

Галицький коледжі ім. В. Чорновола

м. Тернопіль, Україна

Роботу присвячено дослідженню дитячих енциклопедій, здійснено огляд та порівняння, виокремлено типологію дитячих видань, аналіз художньо-технічного оформлення.

Ключові слова: енциклопедія, довідкове видання, видавництво, художньо-технічне оформлення.

На сучасному етапі розвитку та функціонування українського книговидавництва особливого значення набуває випуск різноманітних за тематикою, обсягом та способом подачі інформації енциклопедій для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Особливе місце в житті людини посідає інформація, її накопичення та розповсюдження. Ще далеко до появи мобільних телефонів та інтернету людство винайшло дієвий спосіб зберігання та поширення нового — енциклопедію.

З кожним роком кількість енциклопедичних видань збільшується. Головне призначення — подавати читачам базові відомості про людину, суспільство чи довколишній світ, а також закріплювати вже відомі раніше знання. Дослідження енциклопедичних видань представлені в працях вітчизняних та зарубіжних науковців (Н. Зелінська, О. Іщенко, А. Костецький, С. Лісіна, С. Ляшко, Е. Огар, В. Смолій, Н. Таранов, А. Харлан, Н. Черниш,

Г. Шевцова-Водка, І. Штерн, Л. Щерба). Актуальність роботи визначається тим, що сьогодні випуск енциклопедичних видань для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку належить до пріоритетних напрямів діяльності спеціалізованих та універсальних видавництв. У роботі редактора над ними, важливим є не тільки змістове наповнення книги, а й технічне оформлення. Саме редакторсько-технічне опрацювання видань узяті за основу дослідження у запропонованій роботі. Метою запропонованої розвідки є аналіз та порівняння енциклопедій для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку на книговидавничому ринку України.

Завдання дослідження зумовлені поставленою метою:

- розкрити особливості видань для дітей;
- дослідити поняття «енциклопедія», його види та характеристики, класифікації;
- описати загальну структуру енциклопедії;
- визначити специфічні особливості видання;
- розглянути енциклопедії на книговидавничому ринку України;
- проаналізувати дотримання вимог укладання енциклопедій;
- здійснити порівняння художньо-технічного оформлення та апарату видань видавництв;
- опрацювати матеріали проведеного анкетування, подати відповідні рекомендації.

Об'єкт дослідження – енциклопедії для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Предмет – особливості редакційно-технічної підготовки.

На нашу думку, дитячі енциклопедії — це вид довідкового видання, який розрахований на дитячу аудиторію, містить певну систему наукових відомостей на розмаїті теми, які подані разом із доповнюючими ілюстраціями. Для аналізу обрали 3 енциклопедії, які спеціалізуються на випуску довідкових видань:

«Енциклопедія Малюка» видавництво «Пегас»

Обрана енциклопедія — видана у 2018 році, розрахована для дітей дошкільного віку, належить до серії «Цікавий світ», що була заснована у 2013

році. Над книгою працювали: М. Магомедова (дизайн обкладинки), О. Іванова (дизайн та комп'ютерне верстання:), Є. Новоспаська (редактор), А. Овсяннік. (технічний редактор).

«Хочу все знати» видавництво «Рідна мова», яка видана у 2019 році, розрахована для дітей молодшого шкільного віку. Над її серією працювали: С. Крупчан (головний редактор:), С. Попадюк (відповідальний редактор), О. Бодасюк (коректор), Л. Тарнавськ (комп'ютерна верстка).

«Енциклопедія для чомучок» видавництво «Белкар-книга», що видана у 2019 році, розрахована на дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, належить до серії «Світ навколо тебе», яка була заснована у 2005 році. Над книгою працювали: В. Гуріна (укладач), Г. Біляєва (редактор), І. Копейкін (художник), В. Біляєв (комп'ютерна верстка).

Для аналізу обраних нами видань, ми опирались на три класифікації. Проаналізуємо одне із видань типологією дослідниці Н. Черниш, яка виділяє шість критеріїв типологізації:

1. «Цільове призначення (відзначаються глибиною представлення певної галузі знань і задовольняють інформаційні потреби, які виникають не лише в науковій чи виробничо-практичній діяльності, а й у процесі навчання, самоосвіти).

2. Читацька аудиторія (фаховий читач, читач дитячого віку, масовий читач).

3. Характер довідкової інформації (універсальні, галузеві, спеціалізовані, регіональні).

4. За структурою або розташуванням матеріалу (алфавітна, систематична, алфавітно-систематична).

5. За обсягом (великі, малі, короткі).

6. За форматом (настільні, портативні, кишенькові)» [6, с. 3–5].

Проаналізуємо енциклопедії за цією класифікацією:

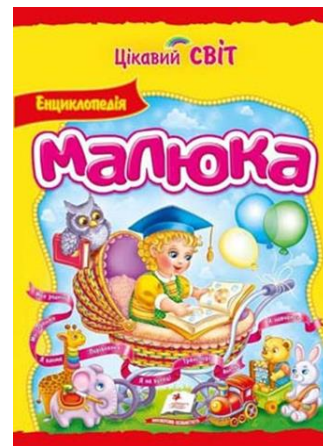
«Енциклопедія Малюка» видавництво «Пегас»:

– за цільовим призначенням: довідкове видання;

- за читацькою аудиторією: читач дитячого віку;
- за характером довідкової інформації: універсальна;
- за структурою або розташуванням матеріалу: систематична;
- за обсягом: мала;
- за форматом: настільна.

У монографії «Українські енциклопедії: типологія, стиль, функції» зазначено, що дослідники виділяють такі жанрові риси енциклопедично-довідкової літератури:

- наявність чітких визначень (дефініцій);
- системність викладу інформації (всеосяжність, багатоаспектність, узагальненість);
- базовість інформації (фундаментальні основні відомості);

Мал.1. «Енциклопедія малюка»

- наукова об'єктивність (відсутність упереджених суджень);
- фактологічна точність (достовірність; покликання на джерела, з яких подано факти);
- лаконічність і доступність викладу інформації (компактність);
- можливість швидко (оперативно) отримати необхідну інформацію;
- зручність пошуку інформації (абеткова або інша, наприклад, тематична система структурування матеріалів. Сюди ж належить наявність системи перехресних відсилок);
- читабельність матеріалу (застосування «легкого» текстового написання, що сприяє швидкому розумінню й засвоєнню інформації; а також широкого спектра подання інформації – не лише тексту, а й ілюстративного ряду)» [5, с. 78].

«Хочу все знати» видавництво «Рідна мова»:

«Хвилина — це короткий відрізок часу, за який ти ледве-ледве встигнеш почистити яблуко. Хвилина має 60 секунд, а 60 хвилин становлять одну годину. Число 60 вибрали дуже давно — можливо, тому, що це число ділиться без остачі на багато чисел».

- наявність чітких визначень: дотримано, адже є визначення поняття хвилина;
- системність викладу інформації: присутня всеосяжність терміну, розтлумачено поняття про хвилину, додано до нього приклад та цікавий факт;
- базовість інформації: хвилина – це короткий відрізок часу...;
- наукова об’єктивність: немає упереджених суджень;
- фактологічна точність: є багато інших версій, одна із них: «Винуватцями цього є вавилоняни і шумери, які використовували складну шестидесяткову систему числення. Слідом за ними цю систему стали використовувати грецькі астрономи, а потім араби. Так шумеро-вавилонська система дожила до наших днів».

- лаконічність і доступність викладу інформації: текст не перевантажений новою інформацією, є доступним для сприйняття дитини, оскільки подані приклади;
- можливість швидко отримати необхідну інформацію: інформація дозволяє зрозуміти, що таке хвилина, скільки вона має секунд, що таке 60 хвилин і чому саме число 60;

Мал. 2. «Хвилина»

- зручність пошуку інформації: структурована система подання інформації;
- читабельність матеріалу: великі літери, які супроводжуються ілюстраціями, сприяють швидкому запам’ятовуванню.

За класифікацією Й. Баренбаума енциклопедії поділяються на:

«за специфікою матеріалу:

- універсальні;
- галузеві;
- регіональні;
- тематичні;

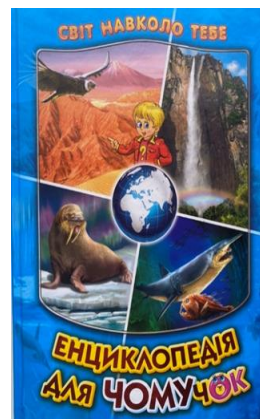
- проблемні;
- персональні.

За читацькою адресою:

- енциклопедії для фахівців;
- для широкого кола читачів;
- для жінок;
- дітей;
- осіб похилого віку;
- для сімейного читання» [7, с. 732].

«Енциклопедія для чомучок» видавництво «Белкар-книга»:

- за специфікою матеріалу: тематична;
- за читацькою адресою: для дітей.

Мал.3. «Енциклопедія для чомучок»

Відомо, що є чотири функції енциклопедичної літератури для дітей:

1. Пізнавальна.
2. Виховна та освітня.
3. Комунікативна.
4. Естетична.

Табл. 1. «Функції»

Прослідкуємо чи вони дотримані у енциклопедіях:

Назва:	Функція:	Дотримання:
«Енциклопедія Малюка» видавництво «Пегас»	Пізнавальна	Обрана нами енциклопедія розрахована на дітей дошкільного віку, її основне призначення — допомогти пізнати світ малюкові. Видання сприяє легшому вивченню нових слів, які супроводжуються яскравою ілюстрацією.
«Енциклопедія для допитливих» видавництво «Рідна мова»	Естетична	Уся інформація супроводжується яскравими, пізнавальними ілюстраціями, які допомагають краще її засвоїти.
«Енциклопедія для чомучок» видавництво «Белкар книга»	Виховна та освітня	Дитяча енциклопедія сприяє поглибленню знань про світ, а також формує усесторонню особистість.

В ході роботи проаналізуємо дві енциклопедії для дошкільного віку та молодшого шкільного.

1) текст на особливій графічній основі повинен бути відтворений шрифтом кеглем не менше 16 п. — основний текст відтворений 20 кеглем;

Овочі

Редиска

Гарбуз

Гор

Квасоля

3) не допускається відтворення основного тексту видання кольоровими фарбами та виворітним шрифтом. Основний текст повинен мати однакове поліграфічне виконання в усьому обсязі видання; — основний текст накреслений чорним кольором по всьому виданні;

[illegible]

5) текст видання повинен мати в межах рядка рівномірні проміжки між словами. Одна повна сторінка тексту видання не повинна містити більше 4

переносів; — в виданні немає слів, які переносяться. Згідно правилу «7 + - 2» кількість нової інформації на сторінці не перезавантажено;

б) ілюстративність видання рекомендується не менше 75 % — до кожного слова додано ілюстрацію, яка сприяє кращому вивченню, а також розвиває здібності асоціації.

«Хочу все знати» видавництво «Рідна мова»:

1) частина тексту у виданні може бути виокремлена шрифтом іншого накреслення вічка, рисованим шрифтом, фарбами інших кольорів — дотримано;

2) не допускається виокремлення кольоровими фарбами на кольоровому фоні та на кольорових ілюстраціях — дотримано;

3) не допускається виокремлення виворітним шрифтом — правило не порушено у виданні;

4) для відтворення основного тексту та виокремлень слід застосовувати шрифти не більше чотирьох гарнітур або накреслень вічка — порушення цього правила у енциклопедії не знайдено;

5) текст видання повинен мати в межах рядка рівномірні проміжки між словами. Одна повна сторінка тексту видання не повинна містити більше 8 переносів — дотримано;

б) ілюстративність видання рекомендується не менше 30 % — видання містить більше 50 % ілюстративного матеріалу, який є доповнюючим та пояснювальним, а отже — це правило дотримано;

7) відстань від ілюстрації до текстівки повинна бути не менше 6 мм.

Кегель шрифту текстівок рекомендується не

Мал. 6. «Ілюстрації»

Дитяче довідкове видання безсумнівно є дуже важливим фактором для

розвитку дитини. Із його допомогою в юного читача розширюється світогляд. Слід пам'ятати, що досвід усього людства зібраний саме у енциклопедіях, які розвивають інтелектуальні навички, а саме: допитливість, всебічність мислення, усвідомлення життєвих цінностей тощо.

Дане дослідження сприяє подальшій цікавості науковців до запропонованої теми, адже енциклопедії для дітей важливий чинник розвитку, який дає не лише певний комплекс знань, але й вчить його застосовувати.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Огар Е. І. Культура дитячого видання: основні складові успіху. Поліграфія і видавнича справа. 2002. Вип. 39. С. 128–134.
2. Офіційний сайт видавництва «Белкар-книга». URL: <https://cutt.ly/TuommX5> (дата звернення: 25.02.2021).
3. Офіційний сайт видавництва «Пегас». URL: <https://pegas.ua> (дата звернення: 25.02.2021).
4. Сайт видавництва «Рідна мова». URL: https://ridnamova.com/about_us.html (дата звернення: 23.02.2021).
5. Українські енциклопедії: типологія, стиль, функції : монографія / за ред. Я. Яцків. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2018. 150 с.
6. Черниш Н. І. Українська енциклопедична справа: історія розвитку, теоретичні засади підготовки видань. Львів: Фенікс, 1998. 92 с.
7. Энциклопедия / за ред. И. Е. Баренбаум, А. А. Беловицкая, А. А. Говоров М. : Большая Российская энциклопедия, 1998. 800 с.